

Ярослав КІЧУК

Доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Автор близько 200 наукових праць.

В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті працює з 2000 року.

Сфера наукових інтересів: *проблеми формування активної громадянської позиції молоді, правової компетентності та юридичної освіти майбутніх педагогів, правової педагогіки для правників, актуальні питання професійної освіти фахівців соціономічних професій у контексті євроінтеграційних процесів.*

E-mail: *izmayil@ukr.net*

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА В ПАРАМЕТРАХ ПРОБЛЕМАТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА

У контексті сучасного гуманітарного знання осмислюються деякі аспекти проблеми розвитку соціального лідерства, передусім, серед студентства. Деталізовано ресурси проєктної діяльності особистості як чинника стимулювання просоціальної поведінки та форми вияву здатності до соціального лідерства у період дорослішання. Висвітлено досвід ініціювання громадою Ізмаїльського державного гуманітарного університету – інноваційного закладу вищої освіти українського Подунав'я – регіональних проєктів як прогресивного підходу до розвитку соціального лідерства серед студентської молоді.

Ключові слова: *молодь, студентство, особистість, академічний консорціум.*

В сучасних умовах актуалізується увесь спектр проблемних питань, пов'язаних із гуманітаризацією нашого соціуму – важливої передумови розвитку громадянського суспільства як форми прояву колективних культурних вимірів цивілізаційних процесів.

У пошуках конструктивних механізмів збагачення гуманістичних засад соціалізації молоді та поглиблення демократичних перетворень у нашому соціумі актуалізується проблематика стимулювання просоціальної поведінки студентської молоді.

Феноменологія просоціальної поведінки належить до тих, що ще з 60-х років ХХ століття й донині складають предмет наукової дискусії та активної полеміки в контексті різних наукових підходів і наукових шкіл. Наприклад, у сфері філософсько-психологічного знання позначається суспільно корисний полюс поведінки особистості та наближене трактування конструкту «просоціальна поведінка» до наповнення поняття «альтруїзм». Є. Ільїн вважає, що під альтруїстичною (просоціальною) слід розуміти поведінку, спрямовану на благо інших і не розраховану на будь-яку зовнішню нагороду. Вона більшою мірою веде до благополуччя іншої людини, ніж самого суб'єкта, і обумовлена не зовнішнім соціальним тиском і не присутністю людини, здатної оцінити благородство вчинку суб'єкта (Ільїн, 2003: 28).

Серед вітчизняних (Л. Калашникова, В. Павелків, В. Сухомлинський) і зарубіжних (Дж. Грін, Дж. Мастерс, Д. Фельдштейн) дослідників домінує позиція стосовно доречності просоціальної поведінки розуміти як досягнення особистістю добродійної мети. Навіть існує категоричне судження, що «просоціальна дія – це активність для досягнення добродійної мети» (Калашникова, 2009: 133). Саме тому визнається органічний зв'язок просоціальної поведінки з «духовністю особистості – якістю, котра є проявом “найвищого прагнення”». Цей зв'язок є очевидним, якщо категорію духовності трактувати «як постійну працю над зміною та удосконаленням суб'єктивно існуючого, постійну увагу до оточуючого соціального буття» (Білодід, 2003: 165); маркер духовності позначається на сенсі життя людини, на вияві її потреби «діяти для інших» та «бути корисною для суспільства».

Актуальною є наукова позиція М. Наконечної, за якою просоціальна поведінка визначається як «співбуття», націлене «на зростання добра» не лише у внутрішньому сенсі, а й у міжсуб'єктному просторі особистості (Наконечна, 2016: 32). Просоціальна поведінка покликана приносити користь суспільству в цілому (Майерс, 2010: 69). Наприклад, Е. Аронсон під просоціальною поведінкою розуміє «будь-які дії, вчинені з метою принести користь іншій істоті» (Е. Аронсон, 2002: 363). А чинниками просоціальної поведінки, альтруїстичних дій на благо інших вважається активна громадянська позиція, надання допомоги, співпраця, волонтерство, соціальне лідерство, відповідальність, громадські ініціативи, проекти тощо. Багато моделей просоціальної поведінки, які на перший погляд видаються альтруїстичними, насправді мотивуються нормою взаємності, що представляє собою зобов'язання відповідати благом на благо.

Як зазначають вітчизняні дослідники (О. Буковська, О. Гірченко), просоціальна спрямованість особистості – це інтегральна властивість, що містить у собі всі прояви соціальної людської природи: потреби, бажання, потяги, установки, інтереси, схильності, ідеали, переконання, цінності, світогляд, життєві цілі. Просоціальна спрямованість особистості включає в себе прагнення до морального та особистісного самовдосконалення, вона визначає прагнення особистості бути корисною людям, допомагати їм та інтегрує в собі емоційний, когнітивний, мотиваційний, та ціннісно-смісловий компоненти. Просоціальна спрямованість особистості, насамперед, має зовнішній вияв у її просоціальній поведінці (Буковська, Гірченко, 2019: 127).

Очевидною є самоцінність просоціальної поведінки особистості на своєрідному віковому етапі дорослішання, громадянської зрілості, який збігається із набуттям молодою людиною статусу студента. У цей період здоров'я особистості становить актуальну соціально-психологічну проблему, пов'язану з поглибленням наукових уявлень про емоційні особливості психологічного здоров'я сучасного студентства задля розвитку їхньої здатності до емоційної саморегуляції на найсуттєвішому етапі особистісно-професійного становлення – в умовах університетської освіти (Кічук, 2019: 60). А це спонукає до переосмислення соціальних функцій вищої школи та багатоаспектного значення освітнього процесу й соціально-розвивального середовища сучасного закладу вищої освіти, університетського вільного простору. На процес формування продуктивної просоціальної поведінки студентської молоді має відчутний вплив керована соціалізація, оскільки «демонструє подвійний механізм регуляції суспільно корисної поведінки та відображає специфіку суб'єкт-об'єктивних стосунків у цій сфері» (Калашникова, 2019: 137).

Суб'єктивність є якісною характеристикою особистості студента. Філософська наука трактує суб'єктивність людини в ракурсі її здатності бути носієм, джерелом

активності, що спрямована на об'єкт діяльності (І. Фролова). Психологи (А. Кічук, Н. Шуркова) стверджують, що суб'єктивність є здатністю особистості свідомо й цілеспрямовано не лише встановлювати відповідні зв'язки з оточуючим, а й будувати їх «вільним волевиявленням», передбачати наслідки та брати на себе соціальну відповідальність за результати своїх дій.

Продуктивність як важливий параметр не тільки особистості, а й освітньої та професійної її діяльності, розуміється наближено до маркера «креативність», адже йдеться про віддзеркалення усього того, що робить особистість самодостатньою, оскільки для креативної особистості «справжній успіх полягає не в соціальній оцінці, а в процесі розв'язання задачі» (Клименко, 2006: 196).

Саморефлексія досвіду у зазначеному ракурсі дозволяє окреслити деякі можливості найбільш визнаних у професійній педагогіці наукових підходів. Системний підхід (через спроможність деталізувати інваріантні елементи системи в цілому) уможливорює конкретизацію тих, котрі сприяють виявленню інтегрованих та системоутворювальних зв'язків, задіяність яких забезпечує результат, що прогнозується. Якщо розуміти вагу формування у студентства цілісного нелінійного мислення як передумову гнучкості й мобільності, то зрозумілою стає потужність синергетичного наукового підходу. Конструктивність ресурсного підходу полягає в закладеній у ньому ідеї – задіяти потенціал особистості в освітній процес вищої школи. Акмеологічний же науковий підхід апелює до «акме» студента в його особистісно-професійному зростанні. Аксіологічний підхід, як відомо, спрямований на сприяння процесу вибудовування особистістю ієрархії професійно значущих цінностей задля розвитку внутрішньої мотивації фахової діяльності.

Оскільки провідною ідеєю антропологічного підходу виступає імператив командної роботи майбутнього фахівця, то це має бути враховано при розробці практико-орієнтовної технології розвитку у студентів здатності до просоціальної поведінки у фахово значущих навчально-професійних ситуаціях. Ресурсність особистісно-орієнтовного підходу є очевидною як орієнтир реалізації у вищій школі принципу студентоцентризму, так і як підґрунтя визначення продуктивних технологій особистістю індивідуальної траєкторії «входження в професію». Спроможність діалогічного підходу щодо позитивної динаміки процесу розвитку творчої індивідуальності майбутнього фахівця вже загальноновизнана практиками університетської освіти. На наш погляд, потребує детального уточнення педагогічної доцільності цього підходу у розвитку готовності особистості до просоціальної поведінки майбутнього фахівця.

У професійній педагогіці вже склався кар'єроорієнтований підхід щодо професійної підготовки фахівців (Д. Вінтер, У. Мозер, А. Роу). Загальноновизнана і конструктивність теорії вибору кар'єри (Дж. Холланд), де ключовою є важливість у вибудовуванні стратегії особистісного кар'єрного розвитку, за умови врахування імперативу соціальної взаємодії на засадах лідерства, самоцінності, ролі участі молоді у впливі на прийняття важливих рішень. Оскільки будь-яка особистісно-професійна якість (не є винятком і здатність до соціального лідерства у період дорослішання) найбільш результативно формується внаслідок саморозвитку (адже в ньому сфокусована можливість і реалізації «Я-концепції», і самоствердження, і самоздійснення), то важливо в освітньому процесі вищої школи формувати у студентства компетентність саморозвитку.

Ціннісний компонент змісту вищої освіти у контексті активізації євроінтеграційних процесів детально досліджується вітчизняними науковцями

(Є. Біденко, В. Луговий, Н. Постригач, Н. Ткачова). Йдеться про процес і усвідомлення, і прийняття, й інтеріоризації студентством цінностей різновекторного плану – соціокультурних, професійних, особистісних, цінностей саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, конкурентоздатності (Желанов, 2019: 59). На наш погляд, недостатньо оціненою науковою спільнотою залишається особлива група цінностей соціальної згуртованості на засадах спільності – імперативу просоціальної діяльності та поведінки. Актуалізується і такий вимір ціннісного складника сучасної вищої освіти, як охорона студентської молоді від деморалізації через стимулювання її просоціальної активності.

Аналіз наукового фонду щодо сучасних тенденцій розвитку у студентській молоді просоціальної поведінки (І. Бех, Є. Біденко, А. Дубасенюк, В. Супрун) засвідчив проєвроінтеграційний вектор її змістових характеристик, які вже осмислено на рівні фундаментального наукового доробку (Щербакова, 2014). Це перебуває у фокусі суспільних наук через самоцінність для університетської громади – носія відповідних трансформаційних змін у соціумі задля знайдення відповіді на європейські суспільні виклики, глобалізаційні процеси, які суттєво впливають на розвиток освітньої сфери.

Термін «глобалізація» є порівняно новий, адже у науковій літературі він з'явився у 60-70-ті роки ХХ століття, завдячуючи фундаментальній праці «Глобалізація ринків» Т. Левітт. Дослідники (М. Делягін, С. Канінхем, Л. Клайн, А. Сбруєва та ін.) трактують це явище як комплексне, для якого характерні і позитивні, й негативні моменти. В результаті глобалізації прогнозується загострення конфліктів як на рівні індивідуумів, так і відповідних країн. У глобалізації доцільно вбачати конвергенцію освітньої політики національних держав за параметрами і цілей, і стратегій, і змісту, і способів та критеріїв оцінки ефективності освітніх систем (Сбруєва, 2018).

Сьогодні актуальним є ставлення до спільного й розбіжного у змісті понять «глобалізація» та «інтернаціоналізація» в ракурсі розбудови сучасного інформаційного простору вищої освіти. Під інтернаціоналізацією розуміють багатовимірний та багатоаспектний процес, що сприяє розробленню спеціальної стратегії, котра, за А. Сбруєвою, характеризується пристосуванням закладів вищої освіти до новостворених глобалізацією умов, а також до розвитку «економіки знань» та інформаційних технологій. Відтак, дбаючи про динаміку позитивних ознак просоціальної поведінки студентської молоді, важливо враховувати й впливовість процесів глобалізації, інтернаціоналізації, котра є особливо відчутною щодо освітньої сфери та вищої школи як соціальної інституції.

Аналіз фахової літератури (А. Добрянського, Л. Товчигречки) засвідчує важливість регіонального вектора будь-якої соціальної системи; такий вимір громадських ініціатив студентської спільноти має особливості як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Осмислюючи проблематику просоціальної поведінки студентства, поряд із євроінтеграційними характеристиками та інтернаціоналізацією (яку сучасні науковці вже вважають «рисом вищої освіти» (Дебич, 2019)), уся мозаїка соціальних та освітніх потреб регіону є своєрідною платформою вияву молоддю просоціальних ініціатив, які за відповідних умов трансформуються у просоціальні дії, підживлюючи випереджувальний розвиток і соціальної та громадянської компетентностей, і розвиток соціальної відповідальності особистості.

Спираючись на встановлені психологами виміри відповідальності як соціального явища (в контексті життєвого шляху особистості), пов'язаного із співвідношенням особистісних мотивів і цілей та засобів життєдіяльності – «відповідальність за

зроблене» (ретроспективний аспект), «відповідальність за те, що необхідно зробити» (перспективний аспект), «відповідальність тут і тепер» (сьогочасний аспект), постає відповідальне лідерство.

Наукова семантика поняття лідерства пов'язана з акцентами різних теорій (ситуаційна, функціональна, поведінкова). Генеза ідеї лідерства починається з історико-культурних надбань людства від Платона і Плутарха, Ф. Гальтона до «теорії рис» (або «теорії великих людей»). Визначальною вважається розробка Ф. Фіднер у межах ситуаційної теорії, а також ідей поєднання формального й неформального лідерства, введення поняття «корпоративний лідер» тощо. Для сучасних наукових досліджень щодо феноменології лідерства (В. Безрук, В. Кудін, Н. Кучинська, К. Марченко) характерним є таке визначення типології лідерів: емоційний, лідер-критик, лідер-інтелектуал, лідер-організатор, лідер-виконавець. Зазвичай терміном «лідер» маркують і управлінські властивості, й потенціал керівної спроможності особистості. Актуальною є дослідницька позиція Л. Ченга щодо модельного уявлення про «сильне лідерство» (здатність надавати підтримку іншим, наявність цілі та логічності мислення, вміння розвивати співробітництво, харизматичність, прогностично-стратегічний підхід до діяльності). Ресурси вищої школи в аспекті розвитку відповідального соціального лідерства у студентів поки перебувають на периферії дослідницьких пошуків учених.

Особливої актуальності набуває ресурсність вищої школи в площині активізації вияву студентською молоддю не лише просоціальної ініціативи, котра була б реалізована у просоціальній поведінці, а що значно цінніше – соціального лідерства, якому притаманні відповідальність у здійсненні просоціальних дій. Ми розуміємо самоцінність не лише освітнього, а й суцільного соціального простору в аспекті розвитку особистості студента, тобто важливість реалізації ідей регіоналізації проектної діяльності суб'єктів закладів вищої освіти. Дослідження проблематики проектної діяльності сучасної молоді в контексті університетської підготовки соціологів (Біла, 2019) містять збережені ознаки давнього значення слова «проект» (тобто у сенсі «перепони, задачі, питання»); своєрідну інтелектуальну діяльність, спрямовану на зміну стану певного об'єкта через координоване виконання проектних дій, котрі детерміновані обмеженістю у часі та ресурсах (інформаційних, людських, фінансових), результат якої вирізняється оригінальністю та конструктивністю.

Освітній простір вищої школи, оптимізує зусилля особистості, спрямовані на вияв її просоціальних ініціатив, у тім числі й у проектній діяльності, анімації як інноваційного процесу (Лесіна, 2015). Змістове наповнення освіти дозволяє виробляти у студентства готовність до проектної діяльності. Архітектурою освітнього процесу створюються умови, що є необхідними і достатніми для усвідомлення студентством на рівні переконань доцільності занурення у соціальні проекти регіонального значення. Через студентоцентроване навчання у закладі вищої освіти уможлиблюється поглиблення уявлень особистості студента про мультикультуралізм як стан суспільства та інтеркультурність як процес взаємодії між культурами, що призводить до утворення транскультури. У такий спосіб формується нова генерація суб'єктів соціального партнерства у межах європейських програм.

Розвиток громадянської активності студентської молоді, соціального лідерства в молодіжному середовищі визначено основними пріоритетами в базових європейських документах (Хартія основних прав, Європейська хартія про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті, Європейський пакт в інтересах молоді, Молодіжна стратегія Європейського Союзу тощо).

Загально визнаним чинником стимулювання проєктної діяльності у параметрах проблематики соціального лідерства та мобільності студентської молоді виступає європейська програма «Еразмус+». У контексті програмних заходів чільне місце посідає комплексний підхід, який репрезентує інтеграцію зусиль ключових інституцій Європейського Союзу щодо стимулювання проєктів у таких пріоритетних секторах, як освіта, молодіжна політика, спорт.

Виокремимо базові аспекти позитивного впливу означеного чинника:

1) посилення міжнародного виміру у програмі «Еразмус+» (домінанта – обмін досвідом і ноу-хау);

2) морально-матеріальне заохочення студентства до мобільності у сфері проєктування на основі партнерства та участі в міжнародних обмінах (домінанта – кредитна та ступенева мобільність і співпраця задля інновацій);

3) системне стимулювання мобільності студентства через співпрацю в он-лайн-режимі (домінанта – набуття особистістю «м'яких навичок» та компетентностей через зв'язки з ринком праці на електронній платформі e-твіннінг).

Європейською спільнотою віднайдено конструктивний механізм підтримки діалогу щодо розвитку ефективної молодіжної політики у стратегічних країнах-партнерах щодо стимулювання проєктної діяльності, націленої на розвиток євроінтеграційних процесів.

Проєктна діяльність, як і будь-яка інша, може сприяти розвитку «внутрішнього світу» особистості, якщо вмотивована активним і, водночас, творчим її ставленням до такого роду праці. Важливо, щоб освітній процес вищої школи сприяв центрації студентів, наприклад, на пріоритетних соціальних проєктах, котрі мають принципово важливе значення для регіону.

Упровадження в практику студентських ініціатив щодо участі у проєктній діяльності дозволяє підвищити їхню соціальну активність, розвиваючи креативність та історичну пам'ять і повагу до чеснот, які характеризують громадян правової держави, а також забезпечити дієвість потреби у становленні полікультурної компетентної особистості. Це сприяє позитивній динаміці процесу формування активної громадянської позиції у студентській молоді.

Активізація участі молоді, зокрема, студентів, з одного боку, виступає основою розвитку громадянського суспільства, громадських ініціатив, з іншого – формою навчання їх демократії, та передбачає: дієве студентське самоврядування, роботу молодіжних центрів, підтримку й розвиток соціального молодіжного лідерства, правову та демократичну освіту студентської молоді, популяризацію ролі й важливості молодіжної участі та діяльності інститутів громадянського суспільства, просоціальної поведінки студентів як однієї з найбільш прогресивних та організованих категорій молоді.

Як підкреслюють Є. Бородін та О. Ярема, участь студентської молоді означає мати право, засоби, простір, можливості і, за необхідності, підтримку впливати на прийняття рішень, які стосуються життя студентів і нести відповідальність за прийняті рішення та дії. На відміну від участі, залучення студентської молоді – це включення молоді до життя університету, громади у сферах, які впливають на її життя. Залучення не є участю, адже воно не обов'язково дає можливість впливати на рішення щодо розподілу ресурсів та вибору пріоритетів.

За сучасних умов розгортання нових соціальних перспектив утвердження імперативу полікультурності в Євросоюзі «Нижній Дунай» правомірно вважати ефективним шляхом активізацію міжнародних проєктів. Ідеться про суттєвий ресурс і

збагачення транскордонного співробітництва, й активізації мобільності молоді, і практичної реалізації молодіжних ініціатив, що сприяють розвитку цінностей євроінтеграції, зокрема, в діяльності суб'єктів Єврорегіону «Нижній Дунай». Відзначимо ще й таку виключну конструктивність, як збагачення транскордонного співробітництва, активізація мобільності молоді, стажування та обмін студентами, організація спільної громадської діяльності здобувачів вищої освіти і практична реалізація молодіжних ініціатив, котрі сприяють розвитку цінностей євроінтеграції, зокрема, в діяльності суб'єктів Єврорегіону «Нижній Дунай». Ці активності реалізовувалися у межах двосторонніх угод про співробітництво з Ізмаїльським державним гуманітарним університетом (Україна) та Галацьким державним університетом «Нижній Дунай» (Румунія), Комратським державним університетом (Республіка Молдова), Браїльським музеєм Кароля I (Румунія), Кагульським державним університетом імені Б. П. Хашдеу (Республіка Молдова), університетом «Данубіус» (Румунія) тощо.

Важливим маркером формування просоціальної поведінки студентів варто вважати успішну практику Ізмаїльського державного гуманітарного університету (далі – ІДГУ). У процесі організації та стимулювання проєктної діяльності студентів ІДГУ ставилось ще й таке завдання: збагачення 80-річних традицій єдиного державного закладу вищої освіти українського Подунав'я. Як уже зазначалось, з метою акцентуації просоціальної активності студентів принципово важливим є врахування фактора геополітичної ролі та географічного транскордонного розташування закладу вищої школи.

Усвідомлюючи вагу суспільної консолідації та утвердження міжетнічної злагоди в полікультурному середовищі, на розвиток просоціальної активності молоді на базі ІДГУ спрямовувалась ефективна діяльність Центру громадянської освіти, Центру національних культур українського Подунав'я та Центру неперервної освіти. З метою активізації проукраїнських ініціатив і розвитку національно-патріотичного виховання, в університеті був створений Центр громадянської освіти. Задля сталого розвитку громадянської освіти та популяризації української культури ректоратом ІДГУ ініційовано організацію системи громадянської освіти в закладах освіти півдня Одеської області та відкриття в Болгарії, Молдові, Румунії українських університетських інформаційно-культурних центрів і проукраїнських інтернет-ресурсів. Ця ініціатива сприяє поширенню серед університетських громад цих країн об'єктивної інформації про сучасні події, які відбуваються в Україні.

Задля гармонізації та взаємопорозуміння у міжетнічних відносинах представників різних національностей на базі університету був створений Центр національних культур українського Подунав'я. В університеті утвердилась практика стимулювання участі студентської громади у діяльності відповідних інформаційних центрів, дружніх до України іноземних держав, реалізації локальних проєктів, спрямованих на посилення регіонального контенту для національно-культурних товариств Одещини (албанських, болгарських, гагаузьких, грецьких, єврейських, німецьких, польських, румунських тощо). Лише упродовж останніх років у контексті розвитку полікультурного простору Одеської області науково-студентська спільнота ІДГУ стала офіційним партнером 19 міжнародних та регіональних проєктів. Важливо підкреслити конструктивність впливу на просоціальну діяльність студентів, котра безпосередньо або опосередковано спрямована на пропедевтику загострення проблеми, пов'язаної з міграцією вітчизняної молоді до зарубіжжя через використання близькості до кордону з Румунією, країною ЄС. З метою зменшення

кількості молоді українського Подунав'я, які виїжджають на навчання, а згодом емігрують на постійне місце мешкання в інші країни, на базі Центру неперервної освіти в ІДГУ було впроваджено безкоштовну міжнародну освітню програму в університеті, систему подвійних дипломів і підвищення кваліфікації та реалізацію прогресивних освітніх проєктів. Усі вищезазначені центри є структурними підрозділами ІДГУ та повністю фінансуються зі спецфонду університету. Наш досвід засвідчує важливість розцінювання пріоритетності стратегічної ролі діяльності університетських центрів із розвитку соціального лідерства у студентській спільноті.

Враховуючи цей суспільний запит щодо активізації участі студентської молоді, у грудні 2020 року планується заснувати та офіційно зареєструвати 9 профільних студентських громадських організацій (юридичних осіб) за проявленою конструктивною ініціативою студентських лідерів Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Ця ініціатива була презентована ще на проведеній сесії Європейського молодіжного парламенту в університеті. Вона покликана сприяти розвитку соціального лідерства серед студентської молоді, забезпечувати організаційно-фінансову незалежність студентської проєктної діяльності, участь студентів у прийнятті відповідних стратегій, їх залучення до ухвалення важливих рішень щодо розвитку університетської громади. Ректорат ІДГУ в рамках спільної співпраці надасть у безкоштовне користування обладнані офіси для вирішення питань навчання й побуту, захисту прав та інтересів студентів. Додатково планується у наступному році передбачити фінансування органів студентського самоврядування та цих 9-ти на сьогодні зареєстрованих студентських організацій в розмірі не менш як 5 відсотків власних надходжень, отриманих університетом від основної діяльності.

Саморефлексія нашого досвіду щодо залучення майбутніх фахівців до соціально-проєктної діяльності, розвиток волонтерського руху серед студентів і викладачів суттєво сприяють формуванню культури соціальної відповідальності як важливої особистісно-професійної якості. Це складає основу майбутньої продуктивної професійної діяльності, посилюючи громадянський аспект їх соціальної відповідальності. Тому феномен волонтерства осмислюється нами також і в контексті соціального лідерства.

У науковому контексті утвердилося уявлення про волонтерство за такими параметрами:

- 1) «особистість» (прояв волі, альтруїзму, самовдосконалення, прийняття волонтерства як престижного в соціумі, потреба у соціальних зв'язках, духовності);
- 2) «суспільство» (прагнення до об'єднання однодумців заради досягнення просоціальних цілей, усвідомлення соціальної відповідальності, прояв громадянської зрілості, служіння суспільству);
- 3) «цінність» (потреба в утвердженні термінальних цінностей – це свобода, солідарність).

На базі ІДГУ створено Волонтерський молодіжний центр, у рамках діяльності якого уніфіковані зусилля закладів вищої освіти півдня Одеської області щодо формування культури волонтерства серед студентської молоді. За підтримки студентської соціальної служби в університеті проводиться «Тренінгова школа соціального лідера». В ІДГУ організований Студентський ресурсний центр. Соціально-психологічна служба університету проводить тренінги, консультації «кабінету довіри».

Деталізуємо деякі практико-орієнтовні заходи, які набули контекстного значення для молодих дослідників та викладачів у таких соціально важливих проєктах:

«Дунайська стратегія: синергія молодіжних ініціатив», «Придунайський транскордонний центр досконалості: співпраця задля інновацій», «Освіта в полікультурному соціумі Подунав'я: регіональний вектор», «Екологія дитинства в умовах полікультурного соціуму: соціально-рекреаційні технології», «Україна – Молдова: спільна історична пам'ять, уроки та перспективи», «Портрети вчителів» – AGIRo», «Опис і картографування межиріччя Дністра і Дунаю – нової європейської моделі безконфліктної взаємодії різносистемних мов і діалектів», «Матеріальна культура німецького населення півдня Бессарабії», «Перспективи транскордонної кооперації Євросоюзу «Нижній Дунай» в процесі розширення Європейського союзу: кластерна стратегія», «Придунайські озера. Постійне відновлення і збереження природного стану екосистем», «Активізація інноваційної діяльності освітнього омбудсмена», «Транснаціональне співробітництво з перетворення знань у маркетингові продукти та послуги для сталого розвитку Дунайського співтовариства в майбутньому», «Покращення он-лайн доступу громадськості до даних моніторингу навколишнього середовища та інструментів для даних на Чорному морі», «Походження і Батьківщина. Історична пам'ять – майбутнє Європи», «Транснаціональне кластерне співробітництво в аграрно-продовольчому секторі (на основі методу розумної спеціалізації у Дунайському регіоні), «Особливості етнічної ідентичності та толерантності молоді Подунав'я», «Бессарабська школа стартапів», «Центр «СОУП» – інноваційний підхід самоорганізуючого навчання», «Дунайські європейські студії», «Стратегія освоєння античного романського сліду – Траянові вали: культурні ресурси для співпраці і сталого транскордонного розвитку», «The Danube Axis of European Culture and Arts Identity».

Акцентуємо увагу на деякі практико-орієнтовні заходи, які набули контекстного значення в освітньому процесі для студентів університету. На базі ІДГУ успішно впроваджуються результати партнерського проекту сприяння академічній доброчесності – ініціатива, спрямована на системні зміни та покращення іміджу університету: підвищення якості освіти, створення умов для успішної самореалізації найбільш обдарованих студентів, розвиток академічної культури та формування практичних навичок написання наукових текстів, запобігання академічного плагіату. Цей проект реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти та науки за підтримки Посольства Сполучених Штатів в Україні. Також у контексті предметної специфіки нормативних навчальних дисциплін здобувачі вищої освіти ІДГУ ознайомлюються з найкращими інноваційними практиками, які реалізуються задля сталого соціально-економічного та культурного розвитку Придунайського регіону.

Щодо змістового наповнення навчальних курсів, то впроваджуються відповідні елективні дисципліни: «Європейські абрисы педагогіки соціалізації», «Управління ризиками в проєктній діяльності», «Менеджмент інноваційних проєктів». У рамках власної проєктної діяльності студентами ІДГУ були розроблені проєкти у розрізі критеріїв «найрейтинговіший проєкт», «проєкт з найактуальнішої проблематики», «найжиттєздатний проєкт», «найкреативніший проєкт» тощо. Студенти залучаються до обміну методичними підходами, спрямованими на розвиток мереж інститутів громадянського суспільства (Молдови, Румунії, України) в аспекті активізації механізмів залучення громадян до визначення пріоритетів, розробки та реалізації місцевих стратегій розвитку (SolveNet). У період організації різновиду навчально-виробничої практики студентів стимулюється їх участь у підприємницькому

середовищі, а також в оптимізації місцевого та регіонального підходів щодо розвитку державно-приватних партнерств.

У цьому аспекті на сучасному етапі розвитку громадських ініціатив, соціального лідерства, передусім, серед студентства півдня Одещини, суттєвою є роль інститутів громадянського суспільства, зокрема громадської організації «Центр розвитку Бессарабії». Ця організація, сприяючи відродженню духовних цінностей, мультикультурного спадку і традицій, а також залученню прямих інвестицій для динамічного інноваційного розвитку людського капіталу та інфраструктури, спроможна, як засвідчує практика, забезпечити сталу підтримку соціально-економічних та освітньо-культурних проєктів, об'єднати активні зусилля прогресивних представників різних національностей. Одним із реальних прикладів державно-приватного партнерства є інвестування в розвиток освітніх і наукових проєктів в ІДГУ громадської організації «Центр розвитку Бессарабії» за підтримки Міністерства освіти і науки України (державний партнер) та ГК «Метрополія» (приватний партнер). Це відкриття в університеті інноваційного IT-центру та креативного простору коворкінгу, проведення освітніх форумів, науково-практичних конференцій та археологічних експедицій, ініціювання участі студентів і викладачів у транскордонних соціально-економічних проєктах, надання консультативної та фінансової підтримки абітурієнтам і студентам університету. Наприклад, з 2018 р. реалізується проєкт, у рамках якого надаються іменні стипендії; організовано безкоштовне стажування для понад 500 талановитих представників молоді півдня Одещини в інноваційному комплексі UNIT City (м. Київ). UNIT Factory використовує інноваційний метод навчання Peer-to-Peer (P2P), в основу якого покладено колективне навчання, що допомагає розкрити творчі здібності слухачів під час роботи над проєктами. Слухачам прищеплюються навички самонавчання та професійного вдосконалення. Участь у цьому проєкті сприяє розвитку у студентів особистої ефективності, навичок міжособистісного спілкування та результативної роботи з людьми (soft skills).

Для успішного розвитку культури, соціогуманітарних знань, надзвичайно важливо задіювати ефективний інструмент соціального партнерства. Соціальне партнерство нами розуміється як засіб вирішення виникаючих у соціумі протиріч, як джерело соціально-виховного потенціалу регіону. Як зазначав Л. Чернишов щодо характеристик соціального партнерства як системної організації виконання певних функцій (інтегративна, регулятивна, розвивальна, захисна, компенсаторна, корекційна, реабілітаційна), це партнерство є соціокультурним ресурсом закладу вищої освіти, що сприяє інтеграції інноваційної освітньо-наукової діяльності учасників партнерства. Він є одним із дієвих механізмів розвитку соціально-інноваційних процесів в університеті (М. Чванова).

Студентська молодь через організацію компетентної проєктної діяльності набуває здатності до самоорганізації, спроможності «будувати мости», виявляти креативність і критичне мислення, готовність до компромісу, навчатися зберігати «Я – позицію» та обґрунтовувати «її множинності на основі критичної саморефлексії», розрізнити вектори вияву інтелектуальної ініціативи.

У нашому розумінні базове поняття «проєкт» органічно пов'язане з явищем «інновація». За М. Каганом, наприклад, він вважається свого роду підсумком духовно-перетворювальної діяльності особистості; інші вчені небезпідставно стверджують, що проєкт, по суті, є технологією управління змінами (Каган, 1991: 4). Тому здатність майбутнього здобувача вищої освіти до цілеспрямованого якісного

перетворення існуючих недосконалих реалій через власну діяльність постає як важливий параметр його конкурентоздатності. Оскільки ще не створено уніфікованої класифікації проєктів, більшою соціально-фаховою привабливістю щодо своєрідності запланованих у ході проєкту змін усе ж характеризуються інноваційні. Водночас, розуміючи інноваційний проєкт у сучасному трактуванні (О. Артюх, О. Безпалько, О. Дичківська, О. Яременко та ін.), сфокусуємо увагу на тих результатах, якими можуть бути осмислені зміни в ракурсі як підсистем «інновація – процес», де нововведення відбувається поетапно (створення, реалізація, поширення), та «інновація – продукт» (новий підхід, технологія, засіб тощо).

У формуванні моделі інноваційної системи, як підкреслює Н. Рудь, одну з ключових ролей відіграє інноваційна інфраструктура, яка забезпечує горизонтальні та вертикальні зв'язки між суб'єктами інноваційної діяльності. Основними ж елементами такої інфраструктури, втім числі й на базі інноваційних університетів, може бути мережа таких структур: інноваційні центри, наукові парки й технополіси, центри інноваційного підприємництва, інноваційні фонди, центри трансферу технологій, ІТ-кластери тощо.

Як зазначають фахівці (К. Леонтович, О. Миронець, І. Совершенна), одним із найважливіших завдань інноваційних ІТ-кластерів задля розвитку передових інформаційних технологій є побудова інфраструктури на базі інноваційних університетів для впровадження стартапів та ІТ-проєктів. Фактично ці кластери є комунікаційними платформами, де відбувається обмін передовим досвідом, вибудовується комунікація з місцевою владою, бізнесом, прогресивними закладами вищої освіти та впроваджуються спільні інноваційні проєкти. Наприклад, студенти та молоді викладачі ІДГУ розробили регіональний проєкт «Розвиток екосистеми “Придунайська долина”» – інноваційного ІТ-кластеру Єврорегіону «Нижній Дунай». Цей проєкт планується реалізувати шляхом підтримки системи ІТ-стартапів бізнес-ангелами, які інвестують у розвиток ІТ-проєктів інфраструктури на базі регіональних інноваційних університетів.

Сучасні університети стають прогресивним інструментом соціального моделювання, ефективно використовуючи механізм соціального партнерства, зокрема державно-приватного партнерства. В рамках розвитку державно-приватного партнерства регіональні інноваційні університети стають драйверами позитивних змін, інкубаторами інновацій, завдяки яким формуються навчально-виробничі наукові консорціуми, різноманітні освітньо-наукові мережі, стартапні школи, галузеві кластери.

Експерти Українського інституту майбутнього (С. Бабак, М. Скиба) вважають, що таке партнерство стимулює розвиток системи дуальної форми освіти за рахунок залучення інвестицій бізнесу в матеріально-технічну базу університетів, спільної розробки навчальних програм, проєктів та подальшого успішного працевлаштування випускників.

ІДГУ стає регіональним лідером у розвитку інноваційної екосистеми на півдні Одеської області. Базуючись на сучасній методологічній базі, де основою виступає ідея відкритості до інновацій і діалог культур, університетською громадою ініційовано громадське обговорення модернізації стратегії розвитку ІДГУ як інноваційного університету. В рамках реалізації інноваційного проєкту «Бессарабський університет майбутнього» планується створення Єврорегіонального освітнього консорціуму та Південноукраїнського освітнього хабу.

Наразі в ІДГУ формується інноваційна система соціального замовлення (у форматі відкритих конкурсів соціальних проєктів), яка дозволяє активізувати громадські ініціативи та мобілізувати ресурси університетської громади. Завдяки організованій системі забезпечення високої якості освіти, корпоративної культури та академічної доброчесності, в університеті організовується ефективне Smart-середовище, проводяться прикладні дослідження та педагогічні експерименти, налагоджена системна робота підтримки інноваційних транскордонних проєктів та громадських ініціатив.

Цю тенденцію засвідчує результативне запровадження Офісом з міжнародних проєктів ІДГУ реалізації двох нових партнерських транскордонних проєктів. Міжнародна угода, в рамках якої виконуються ці проєкти, це угода про фінансування спільної операційної програми прикордонного співробітництва «Україна – Румунія» між Урядом України та Європейським Союзом, представленим Європейською Комісією. Відповідно до чинного законодавства ці проєкти зареєстровані в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, а бенефіціаром з боку Одеської області виступає Одеська обласна державна адміністрація.

Загальну мету проєкту «СВС-PracticeFirms – інноваційна методика професійної підготовки та освітнього співробітництва на двосторонньому рівні Румунія – Україна» визначає покращення доступності інноваційних форм освіти, можливості працевлаштування студентів та учнів шкіл із Румунії та України шляхом розвитку професійних компетентностей, необхідних для сучасного ринку праці завдяки міжінституційній співпраці в галузі транскордонної освіти. Бюджет проєкту складає 330.000,00 євро, строк реалізації – 18 місяців (10.12.2019 р. – 9.06.2021 р.). Загальною метою другого проєкту «СВС-DEBUS – інноваційний розвиток підприємницької освіти та стимулювання розвитку нового бізнесу в транскордонному регіоні» є популяризація інноваційних форм підприємницької культури серед молоді, покращення доступу, зокрема студентської молоді, до сучасної підприємницької освіти шляхом розробки та впровадження відповідних інноваційних програм. Бюджет проєкту складає 331.137,80 євро, строк реалізації – 12 місяців (24.03.2020 р. – 23.03.2021 р.).

Досвід участі в проєктній діяльності студентів і випускників ІДГУ, об'єднаних у молодіжні громадські організації «Добра воля» та «Нове покоління Європи», засвідчив реалізований у 2019 році проєкт «JOBs4Youth – спільні можливості в бізнесі для молоді» (в рамках програми транскордонного співробітництва «Молдова – Україна»). Загальною його метою була підтримка молодих підприємців, представників студентської молоді у розробці відповідних стратегій, бізнес-планів, бізнес-заходів з міцним соціально-економічним транскордонним впливом, участі у міжнародних Seed форумах, впровадження інноваційної технології «Е-бізнес платформа», надання нових можливостей для міжнародного фінансування проєктів у рамках транскордонного співробітництва. Бюджет проєкту складав 263.535,65 євро.

Акцентуємо увагу на специфіку організації такої проєктної діяльності, яка сприятиме формуванню соціального лідерства серед студентів у форматі дієвої екосистеми академічного підприємництва. Вона повинна формуватися на основі розуміння процесів інноваційної діяльності університету. Партнерське співробітництво у форматі транскордонного проєктування постає як інноваційна діяльність його суб'єктів. Саме ці аспекти будуть розглядатися на міжнародній науково-практичній конференції «Дунай – вісь європейської ідентичності», яка відбулася на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету 29 червня

2020 року. Означена ініціатива об'єднала науковців і практиків з Австрії, Болгарії, Молдови, Німеччини, Румунії, Сербії, Словаччини, Угорщини, України, Хорватії.

Як зазначив ректор румунського університету «Данубіус» професор А. Пушка, метою проведення цієї конференції є створення форуму для обміну ідеями та результатами інноваційних університетських досліджень. У рамках цієї конференції учасники Дунайського академічного консорціуму представили інноваційні проекти, які планується реалізувати в регіоні Нижнього Дунаю.

Фактично ІДГУ виконує роль амбасадора України у транскордонному співробітництві через активну культурну, наукову, освітню дипломатію, стратегічні дослідження з міжнародної тематики, академічні обміни, проекти.

За сучасних стрімких євроінтеграційних процесів важливо посилювати громадянський аспект соціальної відповідальності майбутніх фахівців, соціального лідерства студентів, задіювати інноваційні ресурси сучасного університету з погляду пріоритетності виховання активних громадян.

Дбаючи про позитивну динаміку просоціальної активності сучасної студентської молоді, її вміння постійно вчитися упродовж життя та глибше розуміння ключової ролі лідерства у європейській соціальній моделі та ідеї створення «Європи знань», привертають увагу передусім наявні практико-орієнтовані напрацювання дослідників (*Адизес, 2020*). Особливу актуальність зберігає проблематика виховання у молоді ціннісного ставлення до імперативу становлення як активних суб'єктів суспільних процесів. У цьому конструкті деякі дослідники (О. Малиновська, Г. Шефер) розрізняють такі компоненти: проблематизація, цілепокладання, теоретико-методичне обґрунтування способу розв'язання проблеми, прогнозування, моделювання, конструювання персонал-технологій досягнення передбачуваного результату, програмування, планування, моніторинг.

Враховуючи прогресивний європейський досвід ідентичності, саме в такий спосіб видається доцільним прогнозувати досягнення стійких позитивних результатів щодо зміни моделей поведінки, формування свободи мислення, критичного мислення, соціальної відповідальності через сталий розвиток, самоосвіту, самоорганізацію, активізацію участі молоді щодо формування молодіжної політики та її залучення до громадських ініціатив, відповідальних дій, занурення у проектну діяльність інноваційних університетів у параметрах проблематики соціального лідерства.

Адизес И. Развитие лидеров 50 лучших книг по саморазвитию. Днепр: Монолит, 2020. С. 69-70.

Аронсон Э. Социальная психология. Психологические законы поведения человека в социуме / Э. Аронсон, Т. Уилсон, Р. Эйкерт. Санкт-Петербург: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. 560 с.

Біла О. Соціально-педагогічне проектування: навчально-методичний посібник. Одеса: Астропрінт, 2019. 192 с.

Білодід Ю. Духовність: сутність, структура, функції: монографія. Житомир: РВВ, 2003. 192 с.

Буковська О., Гірченко О. Просоціальна спрямованість та поведінка особистості. Актуальні проблеми психології. Том 7. Випуск 47. 2019. С. 120-129.

Дебич М. Якість вищої освіти в умовах інтернаціоналізації. *Вища освіта України*. 2019. № 3. С. 76-84.

Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 512 с.

Каган М. Системный подход и гуманитарное знание : избр. ст. Л. : Изд-во ЛГУ, 1991. 383 с.

Калашникова Л. Розуміння сутності просоціальної поведінки як складової професійної компетентності майбутніх психологів у вітчизняній психології. Теоретико-методологічні засади

української психології: колективна монографія / За ред. Є. Гейко. – Кропивницький: Авангард, 2019. С. 128-146.

Кічук А. До питання про особливості емоційного складника психологічного здоров'я студентської молоді. *Психологічні перспективи*. Вип. 34. 2019. С. 49-64.

Клименко В.В. Психологія творчості. Київ, 2006. 479 с.

Лесіна Т. Соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Луганськ, 2009. – 253 с.

Майерс Д. Социальная психология. 7-е изд. СПб.: Питер, 2010. – 794 с.

Наконечна М. Діалогічність просоціальної дії. *Психологія діалогу і світ людини* / За ред. Г. Дьяконова, Г. Горської. Т. 6. Кіровоград: ФОП Александрова М.В., 2016. С. 30-39.

Нестерова М., Цимбал А. Соціальна згуртованість та спільні європейські цінності в системі вищої педагогічної освіти. *Вища освіта України*. 2019. № 4. С. 53-59.

Сбруєва А. Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань. Суми: Сум. ДПУ ім. А. Макаренка, 2008. 80 с.

Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи: монографія. Київ: ВЦ «Академія», 2014. 208 с.

Yaroslav KICHUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,

Rector of Izmil State University of Humanities.

Author of about 200 scientific works.

He has been working at Izmil State University of Humanities since 2000.

Research interests: the problems of the formation of youth's active civic position, legal competence and legal education of future teachers, legal pedagogy for lawyers, topical issues of vocational education and training of socio-economic profession specialists in the context of European integration processes.

E-mail: izmayil@ukr.net

STUDENT PROJECT ACTIVITIES

IN THE PARAMETERS OF THE SOCIAL LEADERSHIP PROBLEM

In the context of modern humanitarian knowledge, some aspects of the problem of the development of social leadership are comprehended, especially among students. The resources of the project activities of the individual as a factor in stimulating social behavior and the form of manifestation of the ability to social leadership during adulthood are detailed. The experience of the initiation by society of the Izmil State Humanitarian University, an innovative institution of higher education of the Ukrainian Subcarpathia, of regional projects as a progressive approach to the development of social leadership among students is highlighted.

Key words: youth, students, personality, academic consortium.

In today's context, the whole range of problematic issues related to the humanitarianization of our society – an important prerequisite for the development of civil society as a form of collective cultural dimensions of the development of civilization processes – is actualized.

In search of constructive mechanisms for enriching the humanistic foundations of youth's socialization and deepening democratic transformations in our society, the issue of stimulating the prosocial behavior of student youth is brought up to date.

The phenomenology of prosocial behavior is one that has been the subject of the scientific debate and active debate since the 1960s in the context of different scientific approaches and scientific schools. For example, in the field of philosophical and